

BELINSZKI ZOLTÁN

Szalonnalakoma

Bélus sose hitte volna, hogy egyszer még örülni fog a rabruhának. Amikor le tartóztatták, az első kihallgatáson anyaszült meztelenre kellett vetkőznie. Ráparancsoltak, hogy mozdulatlanul üljön, kezeit a térdére téve. Körbejárták, kérdegették, hol ordítva, hol meg csendesebben. A zömök, kalácsképű KGB-s kezdte, olyan sötétbarna volt a haja, hogy szinte már feketének látszott. Végig magyarul szólt hozzá, akcentus nélkül. Ruszin lehetett.

A kihallgatók néha váltották egymást, kimentek, visszajöttek. A görbe hátú, szőke legény egyívású volt vele. Minden lépésnél megcsikordult a csizmája. A sötétbarna inkább csak csúsztatta a padlón kurta lábait. Dohányfüsttel kevert pálinkaszagot árasztott a szája.

Az elején még nem ütötték meg, csak fenyegették. Órákon keresztül sorolták a képtelenebbnél képtelenebb vádakot, majd hirtelen témát váltottak. Faggatták a családjáról, a barátairól.

– Kikkel állt kapcsolatban?

– Senkivel.

– Beszélte-e a barátaival a Szovjetunió megbuktatásáról?

– Nem, soha.

– Kikkel beszélt róla? Mikorra tervezték?

– Nem terveztük.

– Kikről állítja, hogy nem tervezték? Ádám Péterrel? Györke Józseffel?

– Egyikükkel sem beszéltünk ilyesmiről.

– Tudjuk, hogy beszéltek. Január 16-án ott volt Kovács Lajos is magukkal?

– Nem.

– Tehát elismeri, hogy január 16-án, amikor a szovjetellenes gyűlést tartották, Ádám és Györke is jelen volt?

– Nem. Nem tartottunk ilyen gyűl...

Az ütés váratlan volt, villámgyors és pontos. Balról érkezett, az orrcsont aljára. Bélus úgy érezte, mintha egy patron robbant volna szét a fejében. Pár pillanatra narancsvörös ködöt látott, azután érezte a melegséget végigfolyni az arcán. A vállára kapta a második ütet, amikor le akarta törölni arcáról a vért. Tompa, zibbasztó fájdalom borította el.

– Megmondtam, hogy tartsa a kezét a térdein! Mit képzeli?!

Sihederkorától Bélus sokszor verekedett. Nem is lehetett azt elkerülni. Ha bál volt valamelyik szomszéd faluban, felült a biciklijére és áttekert. A hátsó kerék fölötti tartón egy vastag botot tartott, az volt a „szedjed, rózsám!”. Kóbor kutyákat, kötözködő legényeket riasztott el vele. Általában nem egyedül kellett vitézkednie, két-három cimborája is elkarikázott a mulatságba. A következő héten másik faluban jártak a portyázók. Mindenütt görbén néztek rájuk a helyi legények. Nem szerették volna, ha az ottani lányokat idegen fiúk vinnék táncba. A „vendégfogadás” jó alkalmat adott a virtuskodásra, erőfitogtatásra a fehérség előtt.

Ez most egészen más volt. Nem szabadott a kihallgatók szemébe nézni, csak akkor, ha ők akarták. Lehajtott fejjel kellett ülni, és tűrni a kérdéseket, az ütések, a várakozást. Mert olyan is előfordult, hogy szó nélkül kiment a vallató, és nem jött vissza hosszú percekig. Hogy pontosan meddig, azt nem lehetett tudni. Megszűnt az idő.

Azután egyszer csak véget ért ez is. Bélust libabőrösen és pucéran taszigálták végig a hideg folyosókon. Ruháit egy ládába dobatták vele. Orrából még mindig szivárgott a vér, mellkasa fekete szőrén ragacsos cseppek száradtak. Furcsán, kisé szédelegve járt. A hosszas ülésben elgémberedtek a tagjai, szinte megszédült, mikor végre engedték felállni.

Keményen csattant a retesz, kinyílt a zárkaajtó. Minden ember vigyázzba vágta magát a priccs előtt. A ruhások és a pucérok is.

– Örmester úrnak alássan jelentem, a létszám tizenkét fő! – kiáltotta egy hatvan körüli testes férfi.

– Pihenj, koszosok! – kedélyeskedett Bélus kísérője. – Hoztunk egy új disznót. Mutassátok meg neki, mi itt a rend!

A legényt olyan lendülettel lökték be a cellába, hogy nekiesett volna a priccsnek, ha ketten el nem kapják. Leültették, s mire bedöndült az ajtó, valaki már egy vizes ronggyal törölgette az arcát. Bélus rettentően szégyellte magát. Legszívesebben a falnak fordult volna, hogy hagyják végre békén, de a zárkaparancsnok még idejében rászólt:

– Maradj ülve, fiam! Itt nem szabad nappal lefeküdni. Amúgy se lenne tanácsos, mert ez a Borisz priccse. Ha tudsz, menj oda szembe! Az lesz a tiéd.

A fiú nem tudott mozdulni. Összegörnyedten ült, és vacogott. Valaki a vállára terített egy kabátot. Hirtelen erős nyögés hallatszott, egy kopasz rabtárs használni kezdte a guggolós vécét.

– Nem kell megijedni, ilyet itt gyakran látsz majd – mosolygott rá a zárkaparancsnok. – Nem érdemes szégyellned magadat. Szégyelljék ezek a szemetek, amiért így bánnak velünk! Igyál inkább!

Bélus elfogadta a koszos bádoggopoharat. Magát is meglepte, milyen gyorsan hajtott fel a hűvös vizet. A zárka közben élte a szokott életét. Ruszinok snóbliztak az egyik priccsen, a sarokban két ukrán beszélgetett. Néhányan a vízöblítéses vécé környékén álldogáltak, mintha takarni akarnák az ajtónyílás elől.

– Jobb már? – kérdezte az egyik ruszin néhány perc múlva.

A fiú lassan bólintott. Kezdtett szűnni a zakatolás a fejében, az orrvérzése is elállt. Nem volt jó szag a zárkában, de melegebbnek érezte, mint a vallatószoját. Lasacsakán összeszedte magát, és átment a saját priccsére. Innen másként látszott a vécé környéke. Vörös hajú, köpcös férfi tüsténkedett lenn egy ronggyal.

– Bárány István Munkácsról – nyújtotta felé húsos kezét a zárkaparancsnok.
– Szólíts csak Pista bácsinak! Petya bácsit nézed? Mindjárt telefonál.

– Fehér Béla – mutatkozott be a legény. – Nagyszöllősről.

A falu nevének hallatán összenéztek a magyarok, egyikük se kapta föl a fejét. Motoszkálás hallatszott az ajtónál. A kémlelőablak nyílt ki, majd kisvártatva becsukódott. Egy kefehajú, alacsony férfi rögvest a bejárathoz kuporodott.

– Kezdhettek – mondta halkan Petya bácsi. A vécé fölé hajolt, és mély hangon mormolt valamit. Kis szünetet tartott, majd megismételte. Azután hosszasan hallgatózott. A zárkaparancsnok a szája elé tett ujjal mutatta Bélusnak, hogy most maradjon csöndben. Az ukránok is elhalkultak. Két sovány ember csöndben odaült az asztalhoz, szalonnát kezdtek szeletelni. Nem volt könnyű munka, mert kés helyett a kanál nyelét kellett használni, de azért valahogy csak boldogultak vele.

– Vigyázz! – suttogta az ajtónál fülelő rab. – Jönnek!

Egyszeriben mindenki visszaült a priccsére. Hallották, hogy visznek valakit a folyosón. Az ajtó megdöndült, mintha egy láb vagy egy váll nekiütődött volna. Valamilyik ör elkáromkodta magát, majd egyre csöndesebbek lettek a léptek. Továbbhaladtak.

– Alig bír járni a szerencsétlen – suttogta a kefehajú. A telefonálók már a vécé előtt voltak. A köpcös férfit egy szőke ukrán váltotta fel. Pista bácsi ellenőrizte a szeletelők munkáját, majd megint lehuppant Bélus mellé. A telefonálás befejeződött.

– Ez egy modern börtön – mesélte derűsen a zárkaparancsnok. – Penészes cellák helyett meszelt falak közt tartanak, és vízöblítéses a latrina. Nagy szerencse! A csőrendszer összeköt minden helyiséget. Ha kimerjük vagy felitatjuk a szagtalanítóból a vizet, telefonálni tudunk egymásnak. Így terjednek a hírek. Veled együtt hány nagyszöllősit hoztak be?

– Hármat. Ádám Pétert, Kovács Lajost és Horkai Bandit.

– Jó. Kettőt közülük már bedobtak a cellába. Az egyik Ádám Péter, a másikat még nem tudjuk, mert félholt szegény. Már csak egyet vallatnak. Kicsi az esélye, hogy idekerül, mert ezek az anyagyalázók mindig keverik a népeket, nehogy az együvé valók beszélni tudjanak egymással. Nem baj, erre való a telefon.

A fiút meglepte, hogy Pista bácsi ilyen könnyen veszi a dolgokat. Itt üldögél a kopott kabátjában, kvaterkázik, mintha odahaza lenne. Hát milyen rab az, aki dicséri a börtönét?

– Pista bácsi, kérdezhetek valamit?

– Bökd ki bátran!

– Magát miért hozták ide be?

Az idős ember szeme elkerekedett, azután összehúzódott. Rázkódni kezdett a válla, összeszorult a szája, megrándult az arca. Egy percre nem lehetett tudni, sír-e vagy nevet. Végül elkezdett halkán göcögni, csak úgy rázkódott tőle a hasa. A körülötte lévőkre is átragadt a jókedv. Csendesesen, elnézően mosolyogtak a fiúra.

– Jaj, te gyerek! Hát mit gondolsz, számít az?

– Igenis számít – nyakaskodott Bélu. – Nem mindegy, hogy ártatlanul vádolják meg az embert, vagy betörőszerszámot találnak nála.

– Az tényleg nem mindegy – sóhajtott Pista bácsi. – Mert ha, teszem föl, piszkos gazemberek volnánk, a letöltött évek után szépen hazamehetnénk. Én is jobban tettem volna, ha ellopom a jegyző lovait. Jövő karácsonyra tán otthon is lehetnék. De sokkal nagyobb butaságot csináltam...

– Mit? – húzódott közelebb a fiú.

– Magyarnek születtem – nézett rá az öreg. – Ez nagyobb bűn, mintha embe-
reket öltem volna. A KGB ungvári börtönébe nem visznek köztörvényeseket, édes
gyerekem. Itt mindenki politikai. Ezek a ruszinok, ukránok talán megúszhatják
néhány hónappal vagy évvel. Rossz helyen voltak, rosszat szóltak, vagy csak be-
árulta őket valaki. Nekünk, fiam, az életünk a tét. Mindannyiunkat azzal vádol-
nak, hogy államellenes összeesküvést szőttünk. Most tekints ránk! Így néznek ki
a Szovjetunió ellenségei. Mi akartunk ledönteni egy világbirodalmat. Hát nem
röhejes?

A legény körbepillantott. Meztelenül vagy kopott ruhában lézengő férfiakat lá-
tott. Soványakat és köpcösöket, alacsonyakat és hórihorgasakat, fiatalokat és idő-
sebbeket. Snóbliztak, szalonnát szeltek, beszélgettek. Olyanok voltak, mintha egy
vidéki pályaudvar várótermében verődtek volna össze a vásár után. Elképzelhe-
tetlennek tűnt, hogy szemernyi esélyük lenne a világ legerősebb hadserege ellen.

– Ne haragudjon – mondta csendesesen. Pista bácsi csak legyintett rá. Hallgat-
tak egy verset. Kisvártatva az öreg megköszörülte a torkát, és fölrikkantott: – Na,
fiam, nagy szerencséd, hogy épp most kerültél ide! Ma lesz a szalonnalakoma!

– Micsoda?

– Ne tátsd a szádát, inkább segíts! Mosd le a nyírfa seprűt!

Amíg Béla csutakolta a seprű ágait, megtudta, hogy két napja csomag érkezett.
A börtönparancsnok szerette, ha a rabok családja gondoskodik a fogvatartottak
etetéséről, ezért hetente egyszer lehetett csomagot kapni.

Mindenkinek azt küldött a család, amit össze tudott szedni. Szalonna mind-
egyik pakkban volt, mert azt meg lehetett enni akár hetek múltán is. A fokhagy-
más kolbász sajnos még aznap elfogyott. Ezt a pakkot egy Lemberg környéki tisz-
teletes kapta. Alacsony ember, még innen a harmincon, de már egy ős csíkkal
rövidre nyírt hajában. Nem szólt egy szót sem, csak odavitte az újságpapírba cso-
magolt szalonnát a szeletelőkhöz.

– Mi baja? – faggatta Béhus Pista bácsit, amíg az a lenyiszatolt szeletkéket tűzőgette a rövidebb ágakra.

– Annyival több, mint másnak, hogy a várandós felesége mellől hozták be. Bármelyik nap megszülni az asszony, őt meg három hete itt eszi a fene. Tartsd rendesen azt a seprőt, te gyerek! Na, látod! Így mindjárt készen is leszünk. Hol a kenyér?

Három rab törte és tépte a kenyeret. Először alaposan körbecsipkedték a kérgét, majd megpróbálták egyben lehúzni a vastag karéjt. Pista bácsi elhalászott egy darabka serclit, sorra belenyomta tömzsi ujjait. A szeletelők kenyérbélbe csavarták a kanalakat, hogy a zsír egyetlen cseppje se vesszen kárba. Elrendezték a kenyereket, végül a szeletek tetejére szórták a morzsát.

A zárkaparancsnok közben a zsebében kotorászott.

– Tűzszerzámot keresek – hunyorított Béhus felé. Apró, barna szemei vidáman csillogtak. Ebben a pillanatban megdöndült az ajtó. Minden fogva tartott a priccsek elé pattant, katonás testtartásban. Béhus meglepődött rajta, hogy eddig megfélemedezett a pucérságáról. Az őt után egy öreg rab lépett be a folyosóról. Néhány ruhakupacot hozott. Savanyú, kórházi szag áradt belőlük, a fertőtlenítőé. Odadobta a zárka közepére.

– Űri fiúk ezek – mondta a zárkaparancsnok, mikor megint bezárult az ajtó. – Tudják, hogy lakomára készülünk, hát hoztak díszruhát.

Az egyik díszruha egy sánta rusziné volt. Sötétkék nadrág, szürke posztóing, viseltes bocskor. A többi holmival se lehetett volna szüreti bálba menni.

Pista bácsi közben elkészült a zsebével. Egy félmaréknyi vattát szedett ki a tömésből. A falhoz sétált, és meszet kapart rá kanálnyelével. Mikor egy jó csipetnyi fehér darabka összegyűlt, kis gombócot formált belőle. Az asztal mellett földre dobta, a cipője talpával súrolta szaporán. Béhus nem hitt a szemének. Egy perc sem telt bele, lángra kapott a meszes vatta. A nyírfa seprű hosszabb szálai áthévültek, a rövidebbeken izzadni kezdett a szalonna.

Fertályóra múltán a zárka minden lakója örülhetett a meleg vacsorának. Szétosztották a szalonnaszírtól kormos kenyeret és a sült szalonna langyos darabkáit. Lábukat fölhúzták, mikor a priccsökhez ért a seprűt koptató cellatárs, aki takarítással tüntette el a lakóiban megfeketült ágvégeket.

Időközben megtudták, hogy mindegyik nagyszöllősi legény zárkába ért. Kovács Lajost hozták legutolsónak. Érkeztek már a felsőgerebeniek is. Ők mindenki másnál több pofont kaptak, mert a KGB-sek emlékeztek még az Árpád-vonal előtti harcokra. Béhus ruháival egy időben dobták be Csongor Ferit, a gerebeni jegyző véresre vert fiát.

– Honnan jön ez a sültszalonna-szag? – morogta az őt. Odadübbent a zárkaparancsnok elé. – Milyen sumákságot csináltatok már megint?

– Százados úrnak alássan jelentem: semmit – kiáltotta Pista bácsi.

– Ne bomolj, öreg! Hol látsz te itt századost?

– Jelentem, az biztos, hogy előbb lesz magából százados, minthogy a cellánkban sült szalonnát osszanak.

– Ez jó – nevetett föl a börtönőr. – Hülye magyar vicc, de jó.

Takarodó előtt Bélus ment az asztalhoz rendet rakni. Pakolgatás közben egy darabka bőrkét rágcsált. A zsírfoltos újságpapír kisimítása közben egyszer csak meglátott valamit. Nem akart hinni a szemének. Jól megnézte még egyszer a nyomtatott sorok közé írt vékony betűket, nagy levegőt vett, és odavitte a priccs előtt imádkozó fiatalembernek.

– Tiszteletes úr! Nézze csak ezt!

A rövidre nyírt hajú rab először befejezte az imádságot. Elvette az újságpapírt a legénytől, és betűzni kezdte a mutatott helyen. Pár pillanatig csak nézte. Addig olvasta, míg acélkék szemét el nem öntötték a könnyek. Hirtelen fölállt, Pista bácsi felé fordult. Odament a priccshez, és csak annyit mondott:

– Velünk van az isten!

Megölelték egymást, mint a családtagok. A fiatalember hajának őszes sávja a testes zárkaparancsnok deres halántékához ért. Csendesen álldogáltak. A cellatársak megilletődötten vártak a hírré.

– Sámuel – mondta a tiszteletes sírásba hajló hangon. Kiegyenesedett, és megismételte olyan erővel, mintha egy több száz fős gyülekezethez szólna – Sámuel!

Ez a név most örömet és reményt jelentett. Olyan diadalt, amelyet még a világ legerősebb hadseregének vezére sem érezhet. Így mondta ki a tiszteletes az újszülött fia nevét.

